

Maléter Pál, a mártír ezredes

Ha nem megyünk – a szovjetek úgy veszik, mi nem akarunk tárgyalni. Mi szakítjuk meg a tárgyalás menetét... Tudom, volt ilyesmi már a magyar történelemben... De akkor is kötelességem menni!”

(Maléter Pál)

1917. szeptember 4-én született Maléter Pál ezredes, a harmadik Nagy Imre-kormány honvédelmi minisztere, akit forradalmi tevékenysége miatt a megtorlások során, 1958-ban halálra ítélték. Malétert a Nagy Imréék ellen lefolytatott koncepciós per többi áldozatával együtt 1989-ben rehabilitálták, neve pedig felkerült a forradalom mártírjainak tablójára.

Maléter Eperjesen, egy jómódú értelmiségi család gyermekeként látta meg a napvilágot, édesapja a városi lutheránus gimnázium igazgatója volt. Mivel – három esztendőskorában – a trianoni béke a katona szülővárosát Csehszlovákiához csatolta, Maléter később a prágai Károly Egyetemen tanult – orvosi pályára készült –, ahol 1938 során bekapcsolódott a németellenes diákmozgalmakba. Ez év novemberében aztán Maléter a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója lett, de családja anyagi nehézségei miatt hamarosan kénytelen volt hazatérni Eperjesre.

A későbbi mártír ezredes hamarosan repatriált, és 1940-ben önkéntesnek jelentkezett a Magyar Királyi Honvédséghez, majd beiratkozott a Ludovika Akadémiára. Maléter Pál 1944 májusában szovjet hadifogságba esett, majd a németek ellen szerveződő magyar ellenállók egyik parancsnoka lett, osztaga az erdélyi harcok idején bevetésre is került. A háború után a katonatiszt belépett a Magyar Kommunista Pártba, közben pedig megindult felfelé a katonai ranglétrán; az 1956-os forradalomig ezredesi rangot ért el.

Maléter az 1956. október 23-i forradalom kitörése idején Budapesten tartózkodott, a második napon pedig ő vette át a főügyeleti szolgálatot a Honvédelmi Minisztériumban. A tisztet október 25-én a Kilián laktanyához küldték a rend helyreállítására, miután az előző napon összecsapások robbantak ki a felkelők és a szovjetek között, ráadásul a konfliktusba az ott állomásozó katonák is belekeveredtek. Paradox módon, a férfi, aki életét áldozta a forradalomért, úgy került először kapcsolatba a felkelőkkel, hogy tűzharcba keveredett a Kiliánnál tanyázó fegyveresekkel, később azonban átállt az oldalukra, kieszközölte a gerillacsapatok fegyverletételét, és ellenőrzése alá vonta a laktanya területét.

Máig tisztázatlan, hogy ez a „békefolyamat” pontosan hogyan zajlott, így a zűrzavaros október végi napok kapcsán később komoly vádak fogalmazódtak meg: Pongrácz Gergely, a Corvin közben harcoló felkelők vezetője például emlékiratában azzal gyanúsította Malétert, hogy forradalmárokat végeztetett ki, illetve, hogy védtelen civileket hagyott sorsukra az utcákon. Nem tudni, hogy a vádak megfelelnek-e a valóságnak, mindenesetre Pongrácz és az ezredes viszonya '56-ban korántsem volt felhőtlen, a Corvin közti felkelők vezetője ugyanis nem bízott Maléterben; véleményén még az sem

változtatott, hogy a tiszt az október 31-i tárgyalásokon – a Kopácsi Sándor és Király Béla vezette Nemzetőrség megszervezése során – a civil fegyveresekből álló milícia legalizálása mellett szólalt fel.

A november 2-án honvédelmi miniszteri pozícióba és vezérőrnagyi rangba emelt tisztnek mindenestre oroszánrésze volt abban, hogy a Budapesten harcoló felkelőcsapatok és a Nagy Imre-kormány – a lehetőségekhez mérten – egy oldalra kerültek, és a forradalom nem torkollott vérfürdőbe. Ezzel együtt a Kilián az ellenállás szimbóluma lett, Maléter Pál pedig komoly népszerűsége tett szert.

Honvédelmi miniszterként aztán a vezérőrnagy kapta azt a feladatot, hogy egyezzen meg a szovjetekkel a Vörös Hadsereg kivonásáról, valamint – a Nagy Imre-kormány terveinek megfelelően – ismertesse el hazánk semlegességét és kilépését a Varsói Szerződésből. Miután Moszkvában ekkor már megszületett a döntés a forradalom eltiprásáról, a Tökölön tartózkodó, Szerov tábornok vezette küldöttség gyakorlatilag csak az időt húzta, hogy biztosítsa a Vörös Hadsereg zavartalan bevonulását Magyarországra. November 3-án aztán Malétert és a magyar vezérkart a szovjetek Tökölre hívták, ahol – a nemzetközi jogot lábbal tiporva – foglyul ejtették a forradalom teljes katonai vezetését. A honvédelmi miniszter tisztában volt a találkozó kockázatával, azonban inkább vállalta a veszélyt, mintsem azt, hogy a Szovjetunió később Magyarországot vádolja a tárgyalások megszakításával.

Maléter Pál 1957 januárjáig szovjet fogságban maradt, ekkor azonban kiadták őt a Kádár János vezetésével megalakított „forradalmi munkás-paraszt kormánynak.” Az egykori honvédelmi minisztert Nagy Imrével és annak társaival – például Gimes Miklóssal és Szilágyi Józseffel – együtt hamarosan koncepciós perbe fogták, 1958. június 15-án pedig halálra ítélték őket. Maléter szervezkedés vezetése és kezdeményezése, zendülés és hazaárulás vádpontokban találták bűnösnek, és a kőbányai gyűjtőfogház udvarán másnap hajnalban ki is végezték.

A mártír vezérőrnagyot – a többi áldozattal együtt – előbb a Kozma utcai fogház udvarán, majd – teljes titokban – az Új köztemető 301. számú parcellájában temették el. 1989-ben, Nagy Imre sírjának megtalálását követően, Maléter Pál holttestét is exhumálták, és a mártír miniszterelnökkel – valamint másik három társával – együtt, országos gyászünnepség keretében helyezték végső nyugalomra. A katonatisztet még az 1989-es évben rehabilitálták, a Magyar Honvédség pedig posztumusz vezérezredesi rangot adományozott neki.

Maléter, bár sohasem vágyott arra, hogy a politika reflektorfényébe kerüljön, az 1956-os forradalom egyik legismertebb és legnépszerűbb alakja lett; elfogása után hónapokig élt az a szóbeszéd, hogy a vezérőrnagy mégis megszökött, és a Bakonyban, vagy a Bükkben szervezi az ellenállást a szovjetek visszaverésére. Bár erre nem került sor, a mártír katonatiszt mégis tiszteletet és megbecsülést érdemel, mert jó szervezőképességével és józan gondolkodásával képes volt az öntörvényű felkelőket a kormány oldalára állítani, így – amennyire lehetősége volt – megmentette a fővárost a vérontástól. A Vörös Hadsereg ellenében ugyanez már nem sikerülhetett, Maléter azonban – minden figyelmeztetés dacára – tudatosan vállalta azt a (mártír)sorsot, amit a forradalmat leverő szovjetek kiszabtak rá.

Forrás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1917_szeptember_4_maleter_pal_szuletese/